

THAM, PEHR

**Anmärkningar till förbättring af  
ordaförståndet i vår äldsta nordiska  
historia./(Skrifvet på Dagsnäs 1798. P.T.)  
Stockholm, 1817, hos Zacharias Haeggström.**

Stockholm  
1817

# EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!



## Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

## EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

## Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

## Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

THAM, P.

Anmärkingar

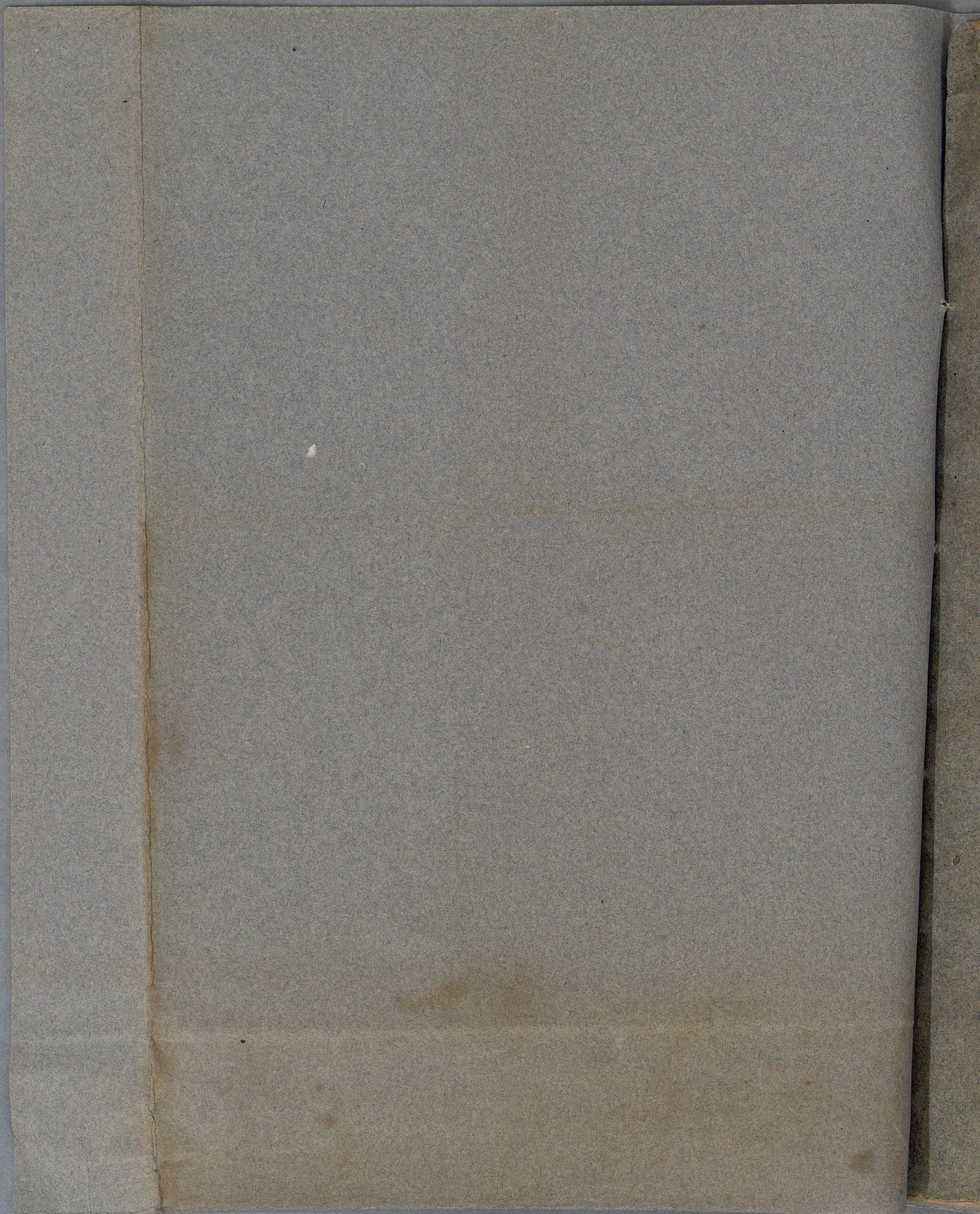
Ex. 3

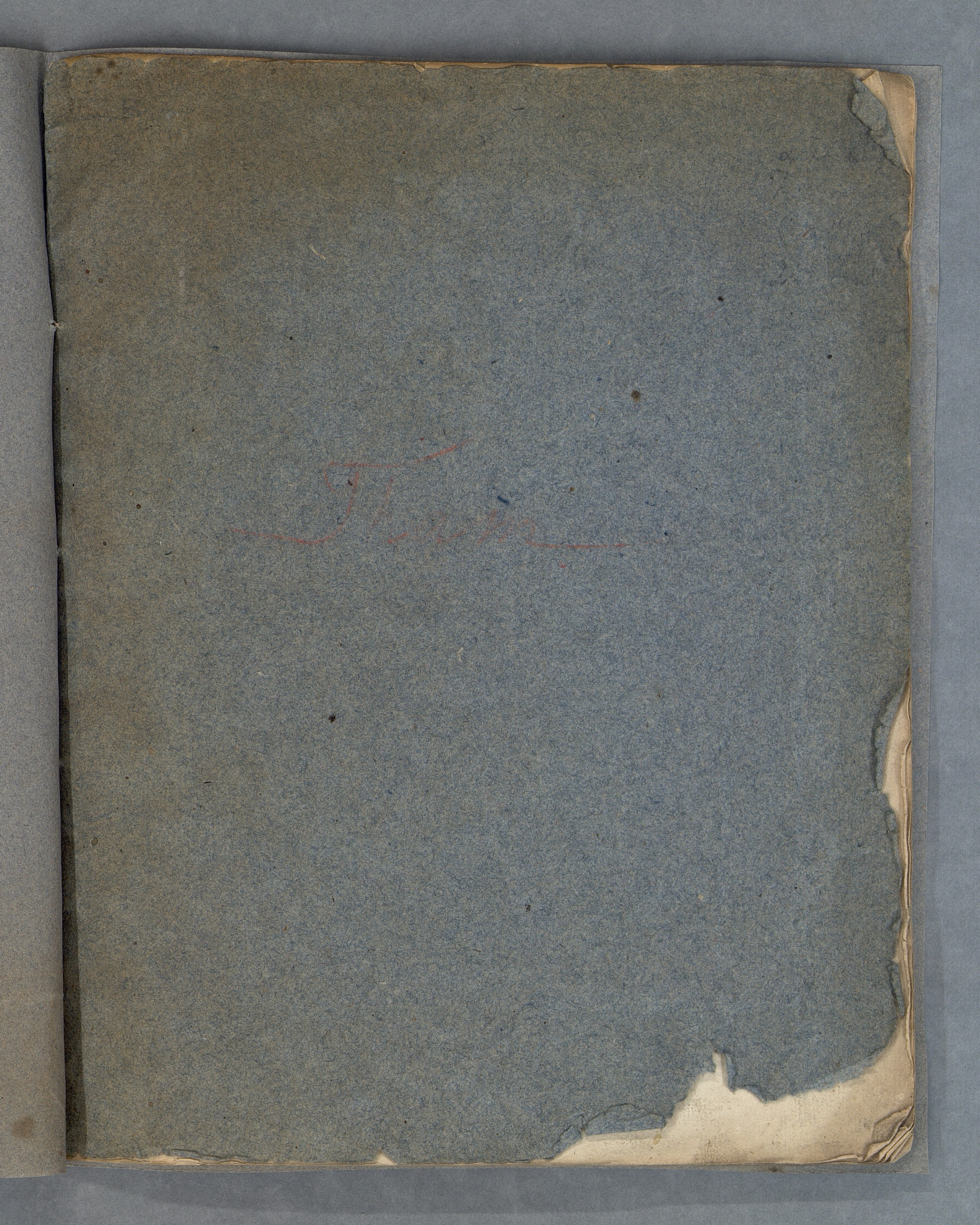
Le Sacré  
Litt. bibl.  
Roum. III.

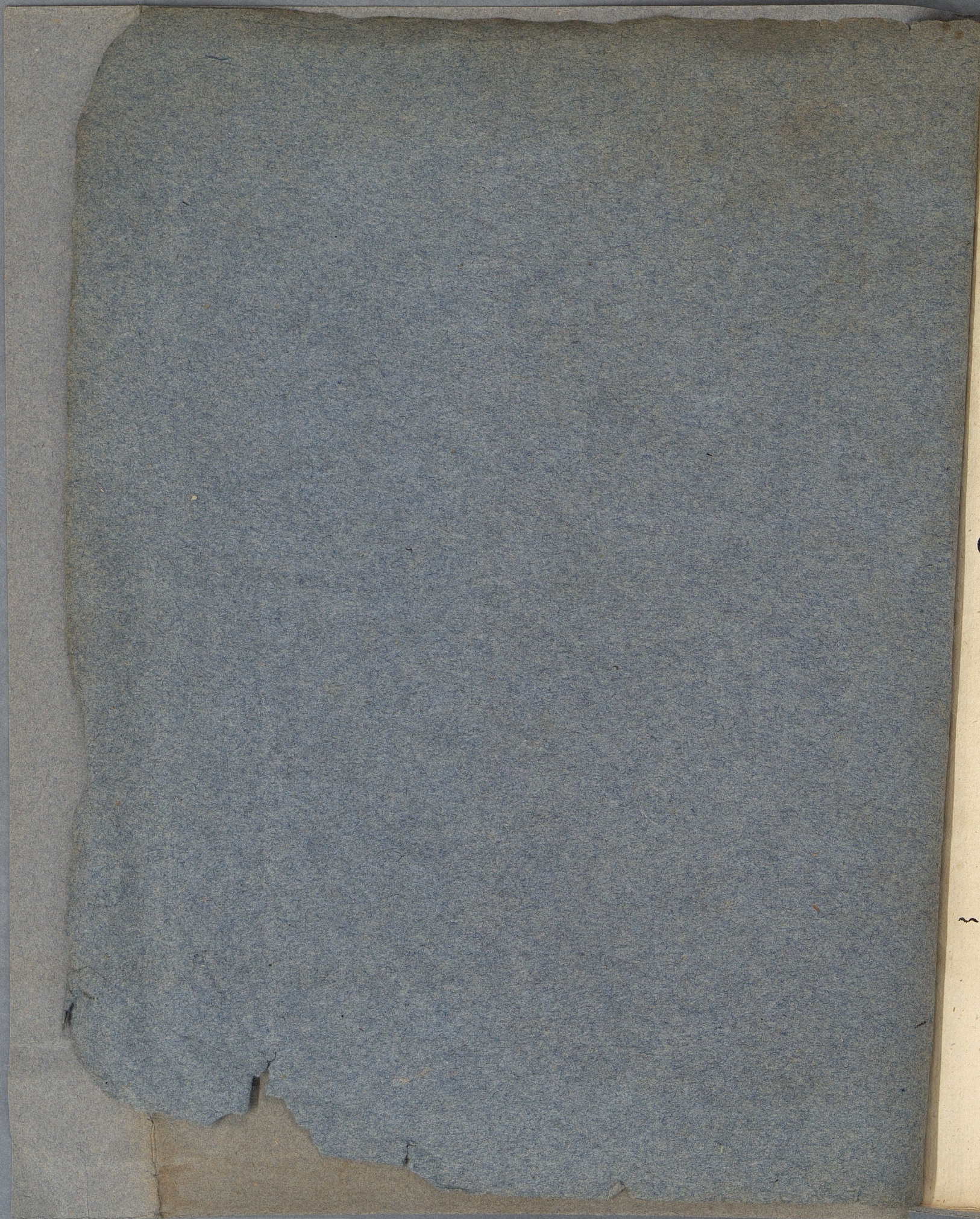
(B)

1700-1829

4:0







Ex. B

ANMÄRKNINGAR

Sv. Saml.  
Litt. hist.  
Forn. isl.  
(Br.)  
1700-1829  
4.

till

FÖRBÄTTRING

af

Ordaförståndet i vår äldsta Nordiska Hi-  
storia.

af  
PEHR THAM

---

STOCKHOLM, 1817,

hos Zacharias Haeggström.

MADE IN U.S.A.

FOR THE YEAR

1950

1950

1950

1950



TILL  
J O H A N I H R E

*Professor, Cancellie R. och Ridd. af Kongl. Nordst. Ord.*

*död i Upsala 1781.*

*Du Lärde Man! Din hvälne går igen,  
Ditt Ljus, Ditt snille mig beskydda;  
Välkommen i min enkla hydda!  
Du lemnat Academien.*

---

Skrifvet på Dagsnäs 1798.

P. T.

Die

# JOHANNI RE

In fidei causa. Et. ad. Tit. of. King. Philip. 5th.

1763. 1. 1. 1763.

Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche.

Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche.

Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche.

Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche.

Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche. Die Kirche.

F. T.

---

Hvar och en Lärdoms älskare har i sednare åren fått all möjlig uppmuntran i det Historiska af våra Lärda Grannars utgifna ypperliga Verk och upplagor af Sturlögers Saga, Sturleson, Eddorna.

Förträffligheten af dessa Verk förenar på en gång de största och de lärda Herrar Danskarnes odödlighet deruti, att våra Nordiska gamla händelser, Seder, Lagar, Gudstjenster klarare upplysas och förevisas.

De Herrarne voro Luxdorff, Suhm, Kall, Möllman, Langebek, Erichsen, hvilka nu alla äro döda. Herr Kammarherren Suhm dog i fjol, och med honom vår störste Historicus i Norden. Om Herr John Olaffsen ännu lefver, är mig obekant. Men för sitt minne har han rest sig en vörd i Nordens gamla Digtekonst, som belöntes och utgafs i Köpenhamn år 1786. Herr Thorlacius dersammastädes hafva vi ännu. En lärd både Latinare och Fornkännare. Dess flera skrifter äro öfver min tid och kändedom att rätteligen kunna anföra.

Herrar Langebek, Suhm, Schöning, Thorlacius blifva för all tid Nordens ära och den gamla historiens förnämsta understöd.

(Skrifvet i December 1798)

Vi Svenskar hafva för ett hundra år sedan äfven haft vårt Tidehvarf och arbetat i den antiqvariska Historien. Nordens Lärda hafva ömsom, likasom Nordens Regenter, användt sig till denna Vetenskap.

I sednare tider hafva våra Landskaps Beskrifningar gifvit mycket ljus, fast man ännu icke hunnit sammanlägga Historien med Localen. Ödmann, Richardson, Salvius, Reida, Rogberg, Grau, Frydell, den arbetsamme Hülphers, Broccman, Sjöborg; Alla dessa Författare får Historien framdeles att tacka för många rättelser. Broccmann, v. Stjernman i sitt Tal, Troil i sin Isländska resa, den lärde Ihre i Lexicon, Disputationer, Bref — hafva tagit stora steg till upplysning. Vår Lagerbring i Lund på samma sätt. Vitterhets Akademiens 5 delar och Handlingar äga flera stycken i den gamla Historien, Tidehvarvet till största heder. Den mig ännu hjelperande H. Conducteur Hilfeling förenar mera kännedom i gamla minnesmärkens uppfinnande och beskrifvande än någon, som nu lefver både här och i Danemark. ¶

Likväl i alla tider, i alla vetenskaper, återstå alltid upptäckter att göra.

Då jag noga granskar IX. Cap. i Sturleson, den nya Danska Editionen, af år 1777, finner jag den gamla Poëten Evind Skaldaspillers verser föga bättre förstådda än hos Peringskjöld, vår förste Svenske Öfversättare.

Att Capitlet bör handla om Odin, fast Titeln innehåller omständigheter af Niords giftermål, är synbart, både af Capitlets Prosaiska innehåll, och deraf, att Capitlet för och efter afhandlat hela Odins Historia.

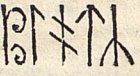
*Skadi giptir sidan Odni, attu thau marga Sonu: einh theira het Saeminger, um hann orti Eqvindr Skallda Spiller thetta* Öfvers. — Skadi gifte sig sedan med Odin, hade många Söner, en deribland het Saeminger. Om honom sjunger Eqv. Skalde Spiller detta.

Men nu står aldrig ett ord i qvådet om Saeminger — hvadan i min tanka det är ett ögonskenligt skriffel i gamla Sturlesonska Texten: *um hann*. Det borde heta: *um thann* (Thann) (eller Odin) ordade Eqvinder.

Verserna skola ännu bevisa min anföran -- då första raden börjar med samma *Thann*, och hvilket tydligen angår Odin.

<i>Sturlesons Original.</i>	<i>Danska Öfversättn.</i>	<i>Peringskjölds.</i>	<i>Min Öfversättning.</i>
Thann skjald (a)	oc opbærendeskat-	Asernas slägte	Den vidt beryktade
blætr (b)	ten		Offrarens
skatt (c) færi (d) gat	Asernes slect	Odin Krigshöfding	offerverk utgåfvo
Asa nidr	aflade Jettinder	aflade den Kjempen	Asa släkten
vid Jarnvidiu (e)	den som med blod	Med Qvinnan Ska-	i Jernskogen.
	besmittade Skiölder	de	
Tha er thau meirr	Da de siden	När som de bodde	Då som the flera
i Mannheimum	i Mannaheim	then blomstrande	i Mannaheim
		tiden	
Skatna (f) Vinr	Folkets vän	mycket afhollne	Kunga Vänner
oc Skadi bygdu	oc Skade bodde	i Mannaheimen	och Skadi bodde
Sævar (g) beins (h)	oc da skiernis Gu-	Hon som ej ville	Sjöfarare Gästa-
	dinde	vid hafsstranden vi-	buds
oc Sonu marga	fra Bjergene	stas	och många Söner
Ondr (x) dys	mange söner	fick ock med Odin	händelser stora
vid Odin gat.	fick med Odin	än flera Söner	om Odin är utgätit.

Meningen tror jag vara denna: Asa släkten utgåfvo (eller utgaf) öfver-


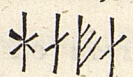
(a) *Skjald* är ljud, hvadan kläckan på kor kallas *skälla* i Vestergyllen. Hundarne *skälla* etc. Man säger: det *skallar* i Skogen, *skalla*, *skallgång* efter odjur. (b) *Blætr*. På Runska hade man ej æ; utan har det med Runor varit skrifvet  *blotr*) offerare af *blota*. (c) *Skatt* eller *Skat*; skaten är toppen på trädet, eller hvad som är öfverst. (d) *færi* af *fer*, *far*: resor — tagna ofta i allmänhet för göromål. Kan hända betydde *Skatt feri* Odins lyckliga och stora resor.

(e) *Jarnvidiu*: vi hafva *Holvidi*, *Holveden*, *Tividi*, *Tiveden*, stora Skogar — hvadan jag öfversätter Jernskogen. (f) *Skattna* är icke de, som gifva, utan de som taga skatt: Konungar (se *Ihres Br. till Lagerbring*); kommer, som

öfververk den vidt beryktade Offrarens. Då ännu Skadi bodde hos de stora i Mannahem (hvarest Jernskogen eller gruflandet var beläget), Många Söner och lyckliga Sjöfarare, och för stora händelser är Odin utgiätin.

Verserna skulle bevisa, att *Skadi* var ifrån Mannahem, der Niordr bodde, hvilket de äfven göra. Odin, som var en Göther och ibland Aserna, hvilka bodde i Småland och Vestergöthland, blef derifrån ut-

förr är sagdt, af *Skate*, toppen eller det öfversta, eller, af *Skatt*, *Skattherarne*. Sådane abbreviationer äro mycket brukliga i Vestergöthland. Vi säga *Böluma* i stället för *Bolumsboerna*, *Hägguma* i stället för *Haggumsboerna*. Äfven af gammalt heter det *Hvatna* (är *Sprthaga varth*), hvad som är nära etc.

(g) *Sævar* eller sefar; ty ofta är v satt för f, då Munkarne afskrifvit de gamla Runedocumenterna. Till slut af Runorna började man bruka ett stunget f,  som betydde både f och v, t. ex.  — hafva — hvadan vid dylika ords skrifvande det kunde falla en olika in; somlige skrefvo f, somlige v enkelt, andra skrefvo f och v tillhopa — likasom vi ännu skriva olika: Ordet är således *Sjöfarare*. (h) *Beins*, (Se Werelius) *Beina Spioll*: Gästabuds glädjens förspillande. (x) *Ondr* eller *aunder*, hos Peringskjöld, är *under*, förundersamma gerningar.

giäten i Sverige och Vestmannaland eller *hemm*, der jag tror vi hafva våra äldsta Grufvor. Med Jernbärareland har man gerna velat förstå Dalarne.

*Skadi*, hvilken var Niords *kunu* eller Qvinna, bodde med honom i kalla Sverige, hvaruti Vestmanland alltid varit begripet. Hon blef förmodligen (som oftaden tidens qvinnfolk) rörd af Odins tappra gerningar och öfververk — hvadan hon derföre flydde ned i Götha Rike till Odin.

Att *Skadi* sades bo ibland de Stora, var icke underligt, då merendels Konungarne den tiden hade sina Släktingar, Hoffolk och kämpar omkring sig.

*Odin* var så mycket bevisligare ansedd för en Göther, som då Sturleson hade författat en sång om Kung Håkans tvistomål med Hertig *Skale* och deruti var något anstötligt angående Konungens bästa Man *Gaute Jonsson* en Göther — anför Worm på ett ställe, att Sturleson författat Rim öfver Odin (p. VIII. Sn. Sturleson, Dansk Od. not. g.).

Som nu på en gång både lokalen och Sagohistorien sammanstämman efter min uppgifna öfversättning, så torde dylika uppgifter kunna tjena till rättelse.

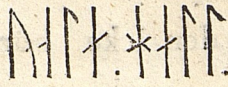
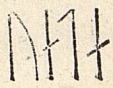
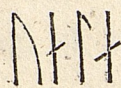
Ännu vet man icke, hvarföre i Danska öfversättningen i samma Capitel står Manheim (Menneskenes Boliger) och efter Godheim (Gudernis Boliger) då dessa 2:ne parenteser icke stå i Grundtexten och äro både onödiga och orimliga till sin natur. Ty både i *Svea* (Manheim) och i *Götha* (Godheim) Riken bodde menniskor, men inga Gudar. Hvad man kallade *Godi*, Styresmänner, Offerpresterna, bör icke förblandas med Gudarne, oaktadt så väl offret som Prester-na först originera sig från Götha Rike, och hvarest jag i mina Bref till Herr Lector Luth (Se Skara Stifts-Tidningar för 1794) visat, att det var i Vestergöthland, der Oden först kom till Gylfe och nedsatte sig i Situn, efter Sturleson.

Till slut får jag endast nämna, att en Kyrkoherde och Historicus, Herr Magister Ljunggren, har i Haeggums Kyrkovägg-skåp upptäckt ett gammalt Pergaments och Rågångs Document, till underskriften af år MCCCIX, men till Originaltexten kanske kring 100 år äldre, och således ett af våra raraste Documenter i Sverige. Detta bevittnar tydligen mina tvänne påståenden om Sätuna, som bör heta Situn, och om Ättestapeln på Billingen och att den icke bör heta Ättestupa.

Jag påstod år 1794 i mina Bref till Herr Lector Luth i Skara, att Sätuna vid Hornborga Sjön borde heta och var Sturlesons gam-

Falsarium  
försvunnet!

la *Situn*, Odens första hemvist i Götha land; och att Ättestupa var äfven ett origtigt ord; samt att den i Rolfs Saga omnämnda Eternisstapa var icke gropen i Göthene, som står i Svecia antiqua, och heter på stället Tivohålan, utan den var en klippa, som låg på Billingen. — 2:ne år efter hittar Herr Kyrkoherden Ljunggren denna fastklistrade Pergamentslapp på pärmen af en gammal Kyrkobok för Häggum, nästa Församling intill Broddetorp, hvaruti nu Sätuna är annex. I tolfte Seclet lär ännu Sätuna eller *Situn* gifvit Församlingen namn, hvadan Nyckla fall öster för Situn nämnes såsom märkeligt, och hvilket ännu gör både Sockne och Häradsskillnader, liggandes dessa ställen ifrån hvarandra alldeles i berörda direction.

En del af dessa gamla märken är ännu i behåll. *Konu-haug* heter Kongshögen och ligger sydost för Häggum eller Hägganäs i Brunnums ängar — Tovedahl kallas nu Tiufvedahlen — och derifrån till Eternisstapa går Rågängen äfven som nu, fast det kallas nu Vatahall; men det är lätt att se, att då detta varit skrifvet med Runor (hvarifrån jag alltid originerar våra äldsta skrifter), det då skrefs  Vala-hall. Nu har någon okunnig genom någon spricka i stenen läst  i stället för  eller t, i stället för l,

hvadan

hvidan det gamla *Valahall* eller *Vallhall* blifvit orätt förvändt till *Våta-hall*. Att åter *Vallhall* var det samma som *Eternistapa*, det behöfver endast nämnas.

Documentet finnes accurat aftaget med sin vidimation på Taflan 1., äfvensom Taflan 2. utvisar utseendet af *Eternistapeln* på *Billingens* vestra sida, icke långt från *Säteriet Bjersgård*, hvidan förmodeligen likheten af namnet med *Bjerse-Sjö*. *Bjesse* är annars ett gammalt *Göthiskt* ord, som betyder stark (*strenuus*), tapper, massiv karl.

Vi känna redan för detta af *Ryzelii Westrogothia Ecclesiastica*, (ett Manuscript i *Skara Bibliothek*) att *D:ns Nicolaus Curatus* lefde 1320. På Documentet står, att han underskref Anno efter *Guds börd* 1309: men som Documentet är af en annan stil än *Contrasignationen* och en uppgift af *Alfers Farfar*; bör det således efter min tanka origineras från medlet af föregående *Seclet* eller kort före *Magnus Ladulås*, ifrån hvilken *Epoque* alla *Svenska Skrifter* äro ganska rara — äfvensom denna gamla *Munkestil*, blandad med några *Runor*, är det enda vi ännu äga. Vi hafva äfven ett gammalt document från samma *Tidhvarf*, en *Rågång* från *Kung Waldemar* af omkring 1270 i *Bondegården Åsen* i *Hallna Socken* i *Wadsbo*. Det är väl

öfversatt i StiftsTidningen för år 1779; men som aldrig Documentet är afritadt eller besigtigadt af någon kännare, så torde man få tillfälle framdeles att bättre härom utlåta sig. — Min öfversättning af Häggums document är följande: "Så omtalte Annunder i Karu stall "(eller ställe). Det heter äfven i en gammal Rågång mellan Dahla "och Borna *Ramstorp* Stall. Hägganäs (eller Häggums) kiällra; efter "Alfer Faderfader sin, i Skinahall, i Refvershög, i Olgersten, i Kungshögen till Nugla fall, öster för *Situn*, i Tufvedahlen, i Råklint, i "Eternistapeln, till Bjerse Sjö i Hallewa, i Olsjö, i Svarteberg, i Karu. "Karu heter nu Gåran. Anno efter Guds börd 1309.

Niclis i Hegganäs egenhändigt.

---

Ättestapeln, som synes på Chartan, har 3:ne stenar uppå sig, och har förmodeligen varit mycket högre, innan Sjön, för en Qvarnanläggning, blef uppdämd. Om den gamle Skarpnatunger bodt på Bjerse gård och Kung Götrick nedre vid Hornborga Sjön, hvartill jag har flere anledningar, så är Jagten på Billigen, hvarom jag nämnt i Brefvet till H. Lector Luth, mycket sannolik — och att denna Rolf's Historia passerat här.

---

Af allt, hvad jag sedermera läst — och lärt känna — har jag vidare blifvit bestyrkt, att vår gamla historia har till Localen ofta varit ganska origtig. Detta kan jag med Chartor och minnesmärken framdeles tydligen bevisa.

Dahla Jan. 1817

P. THAM.

SMARAT. ENR. AMNDR. I. PARN. STILLA. NEG  
GAMES: PILRN. EFFIR. ALFR. FARF. S. IH. I. SKIATHALL. I.  
REFR. HANGI. I. OLGR. STIH. I. KONN. HANG. AT. INGLA. FALL  
ANDR. FOR. STNH. I. FNFERAL. I. RARLINT. I. ATENISTAVA. A.  
BIESSE. SIII. I. HALLANA. I. OLSIIO. I. SRRFABERG. I. GARN.

Anno . . . er g. b. r. d. mccc. x

Niclis i hegganes. e. h

ОУН ДУДЛУТЪ ЛУЖИ СЪМНЕНІА ЧУДЪ ЗАКОНЪ

І ДУМАНІЯ І ПІРЪ СЪПТА ДУДА ДУДУ СЪТЪ СЪ ДУДНЪ СЪНІА

ДУДА ДУДУНІА СЪ ПЪНІА СЪНІА І ПІРЪ СЪДУ СЪ СЪДУ СЪ СЪДУ

КЪ ДУДУТЪ ПІРЪ СЪ І ПІРЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ

СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ

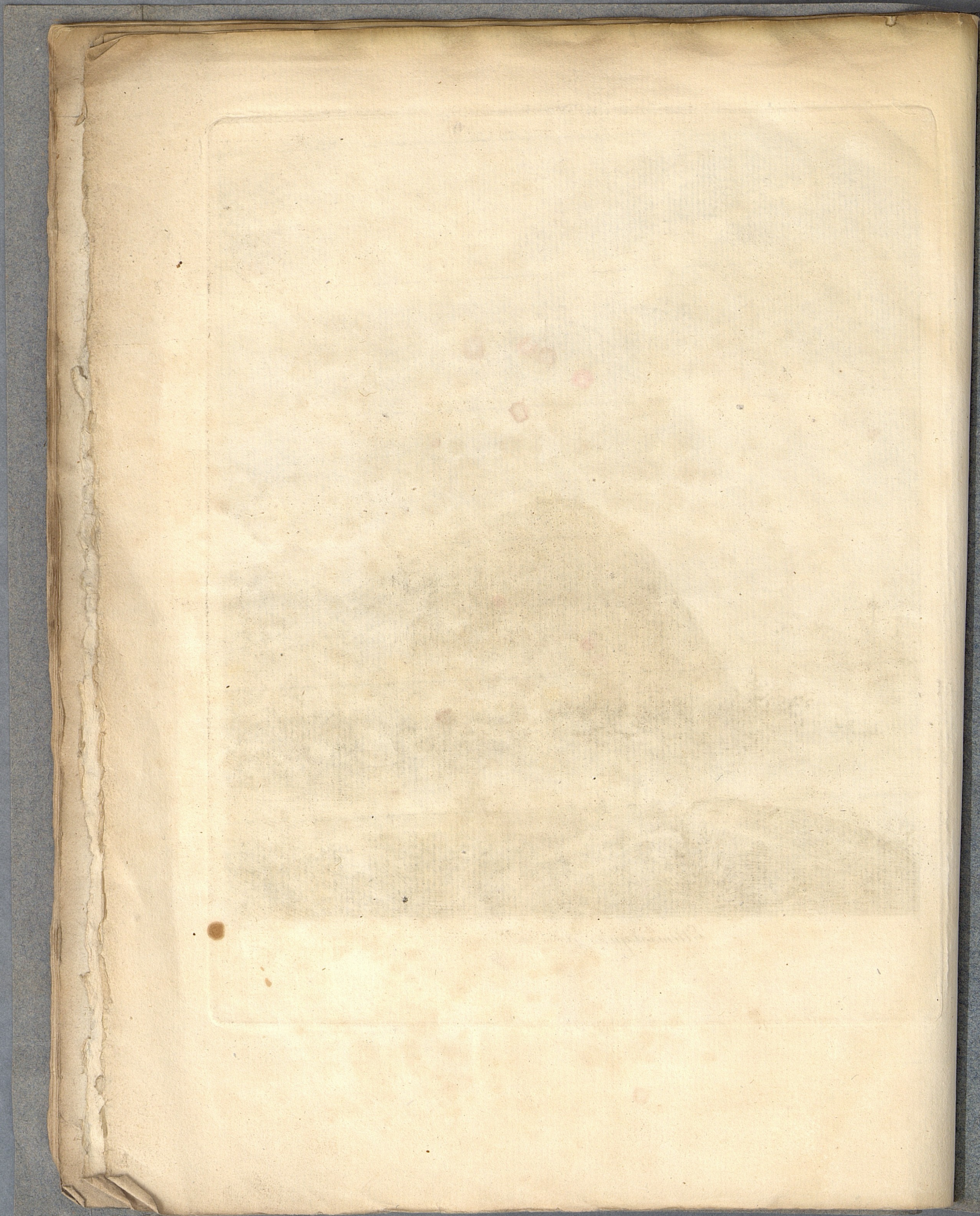
СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ

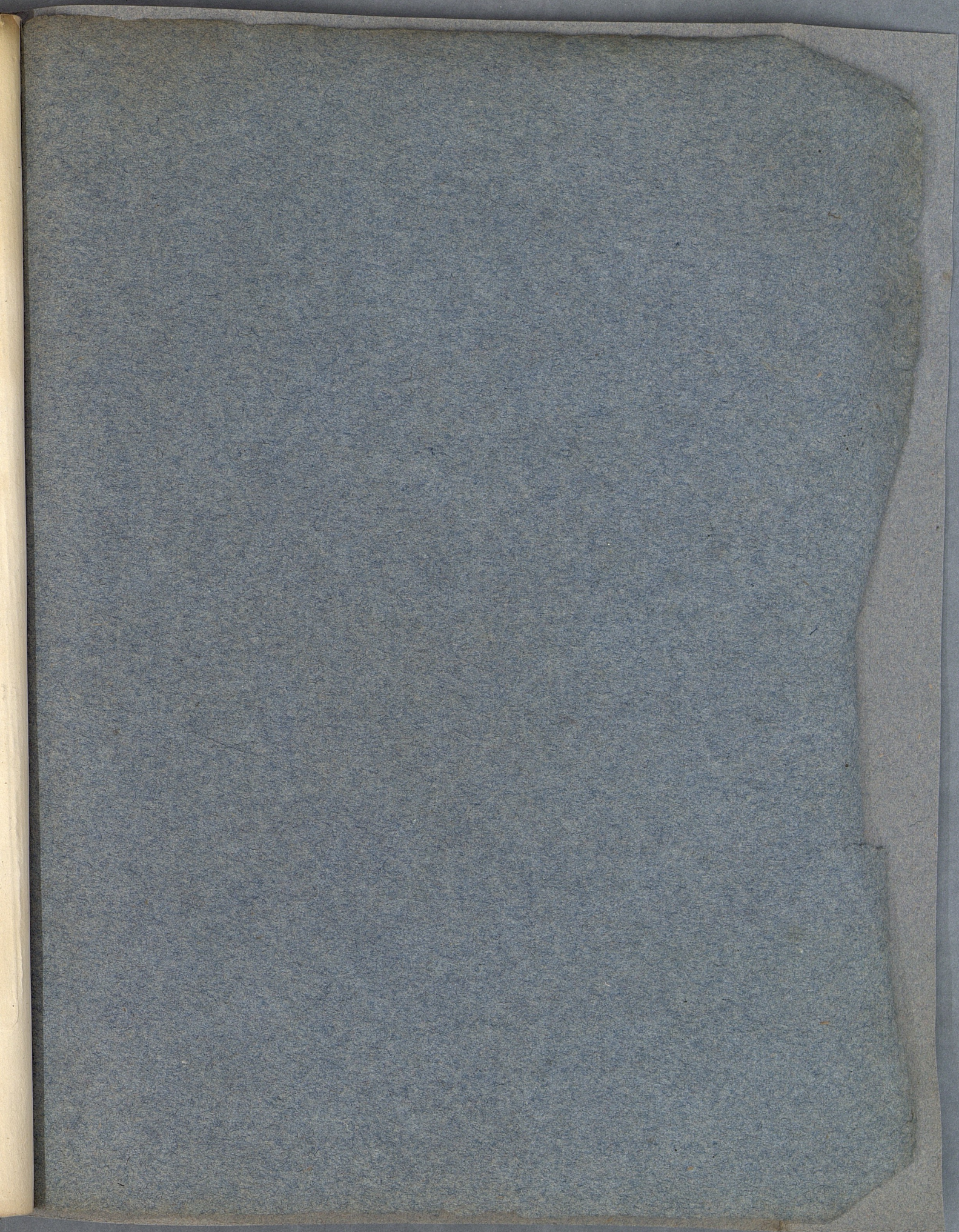
СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ СЪ

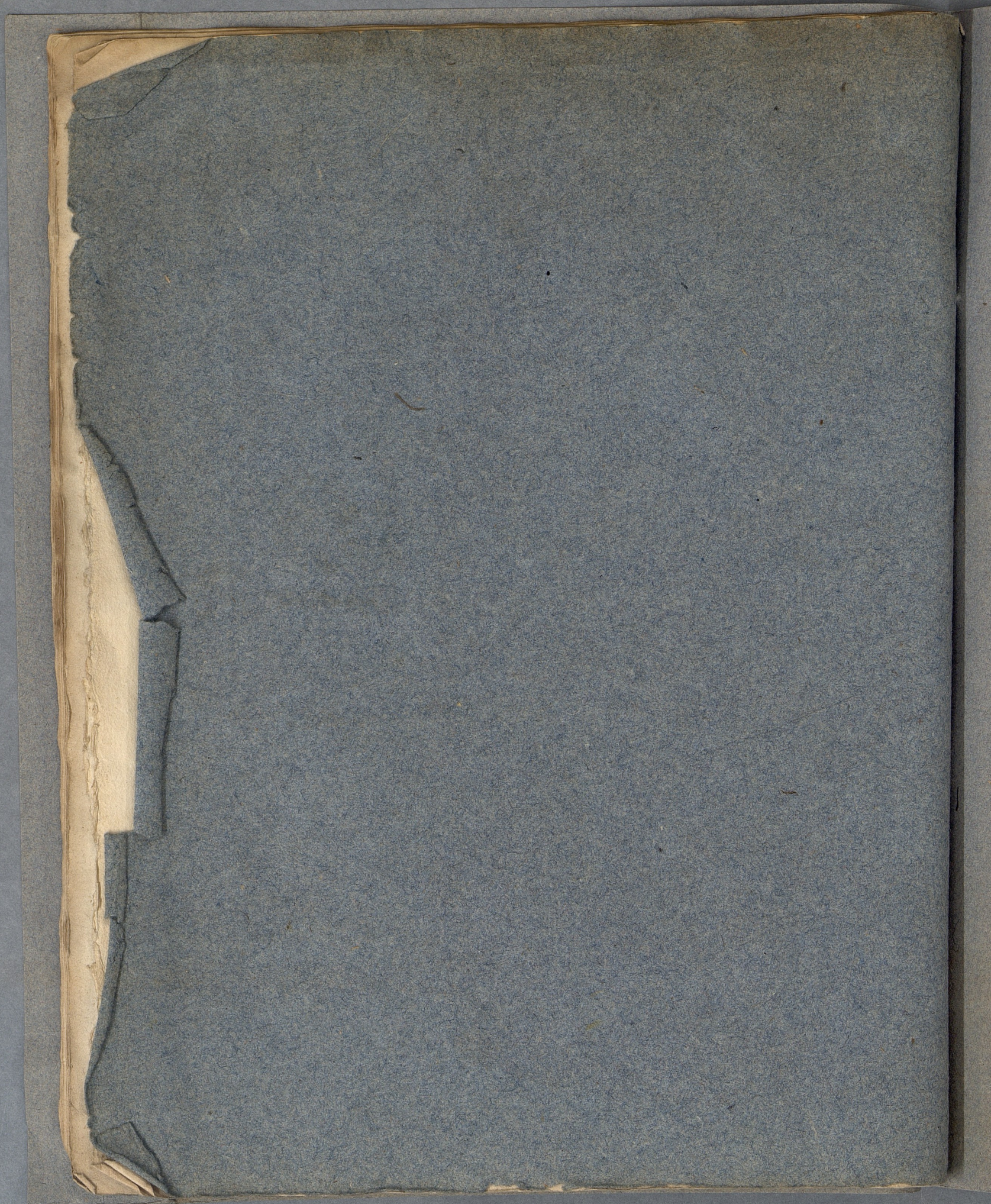


*Ettenistapen på Billingen*

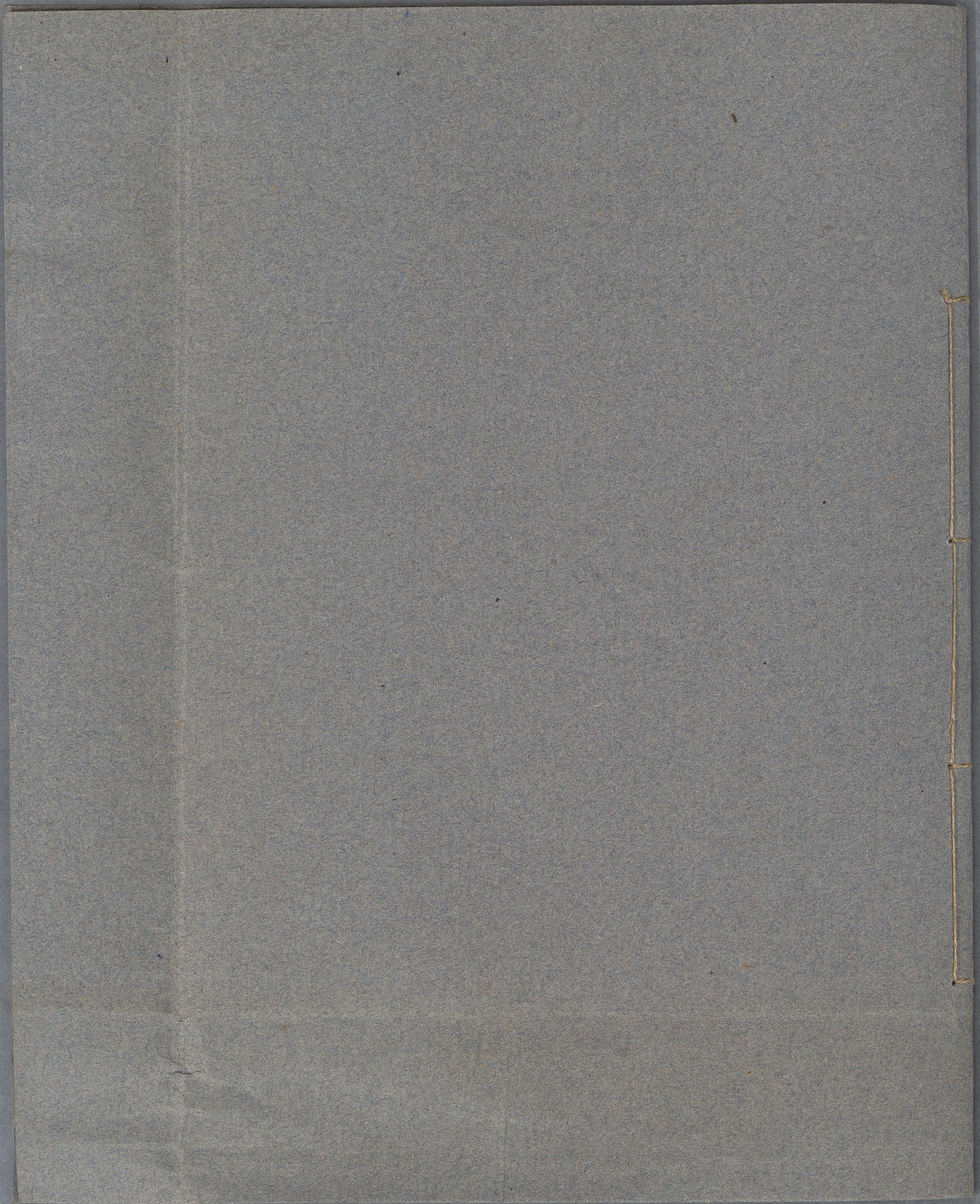
*Gr. of E. Martin.*











[www.books2ebooks.eu](http://www.books2ebooks.eu)